

МІЖНАРОДНИЙ СОЮЗ ОХОРОНИ ПРИРОДИ (МСОП, 1948) – міжнар. неурядова орг-ція, створена для забезпечення розумного й екологічно стійкого використання природ. ресурсів, підтримки та допомоги орг-ціям світу у справі збереження цілісності та розмаїття природи. Має статус спостерігача при ГА ООН, а також підтримує тісні робочі зв'язки з багатьма міжурядовими орг-ціями та програмами, особливо з ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Продовольчою та сільськогосп. орг-цією ООН (ФАО), Програмою розвитку ООН (ПРООН) та Програмою ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП).

МСОП заснований у Фонтенбло (Франція). Головний офіс знаходиться в Гланд (Швейцарія). Членами орг-ції можуть бути як юрид., так і фіз. особи. МСОП об'єднує 82 держави, 111 урядових установ і більше 800 неурядових орг-цій, близько 10 тис. учених та експертів із 181 країни світу.

Осн. видом діяльності МСОП є допомога співтовариствам будь-якого виду у справі збереження біорізноманіття та впровадження екологічно чистих і сталих методів використання природ. ресурсів. МСОП здійснює моніторинг природоохорон. справи, розробляє вимоги з охорони природи для використання місц. орг-ціями, складає плани дій на різних рівнях, сприяє заходам у галузі охорони природи, поширює відповідну інформацію, надає необхідну допомогу та консультації.

З 1963 МСОП видає найбільш всеосяжний збірник відомостей про охорон. статус рослин і тварин в усьому світі (Міжнар. Червоний список). Види

в Червоному списку МСОП класифіковані в межах 9 категорій, з використанням таких ознак, як швидкість скорочення чисельності, розміри популяції, величина ареалу та ступінь його розчленованості. На цій основі використовуються такі класифікаційні категорії: вимерлий; вимерлий у природі; під критичною загрозою; під загрозою; уразливий; близький до загрозового стану; під невеликою загрозою; відомості недостатні; недосліджений.

Останнє на теперішній час оновлення Червоного списку МСОП відбулось 4 трав. 2006. Загалом це видання розглядає 40 168 видів, плюс окремо 2160 підвидів, рас, форм, популяцій та ін. З числа всіх видів 16 118 визначені як такі, існування яких під загрозою. Серед них 7725 тварин, 8390 рослин та 3 – гриби та лишайники.

Із 1978 МСОП ввів, а в 1994 удосконалив систему, за якою всі природоохорон. території Землі були класифіковані на такі групи:

Ia – Природ. заповідник суворого режиму

Територія суші або моря, яка містить видатні або високорепрезентативні зразки екосистем, геол. або фізіол. систем та/або видів; доступна для наук. дослідження та екол. моніторингу.

Ib – Місцевість природ. стану

Велика територія незміненої або слабко зміненої суші та/або моря, що зберігає природ. характер, без значного постійного населення, яка охороняється та підтримується таким чином, що забезпечує збереження її природ. стану.

II – Нац. парк

Природ. територія суші або моря, призначена для: 1) захисту екол. взаємо-

зв'язків всередині однієї або більше екосистем для сучасного та майб. поколінь; 2) виключення використання території, яке може призвести до втрати нею своїх природ. характеристик; 3) надання можливості для духовного, наук., осв., рекреаційного та туристичного використання території, за умови їх най-можливішої екол. сумісності.

III – Пам'ятка природи

Територія, що містить один або більше специфічних природ. або природ.-культурологічних об'єктів, які мають видатну або унікальну цінність завдяки своїй рідкості, збереженій типовості, естетичним якимостям або культурологічній важливості.

IV – Територія збереження виду/місце перебування

Територія суші або моря, дозволена для активного використання за умови збереження деякого специфічного місця перебування або деякого виду.

V – Охоронюваний ландшафт

Територія суші, моря або узбережжя, де взаємодія між людиною та природою з часом призвела до виникнення особл. утворень зі значною естетичною, екол. або культ. цінністю, частіше за все зі значним біорізноманіттям. Охорона та збереження цього традиційного взаємодіючого комплексу є життєво необхідною умовою для підтримки існування та еволюції такої території.

VI – Територія контрольованого природовикористання

Територія, що містить здебільшого незмінні природ. системи, використовувана протягом тривалого часу з умовою захисту та підтримки біорізноманіття на ній, за умови стабільного постачання нею в той самий час біол.,

мінеральних та ін. природ. ресурсів і послуг, яких потребує місц. населення.

До складу МСОП, крім його орг-цій-членів, входять професійний секретаріат і 6 наук. комісій, що опікуються оцінкою світ. природ. ресурсів і подають інформаційну та дорадчу допомогу щодо справ збереження біорізноманіття: 1) Комісія з виживання видів допомагає МСОП у сфері техн. питань, пов'язаних з роботою зі збереження видів і проводить охорон. заходи щодо видів, котрі знаходяться під загрозою зникнення. Видає Червоний список МСОП; 2) Комісія з охоронюваних територій займається питаннями організації нових та управління існуючими суходільними і мор. природ. охоронюваними територіями; 3) Комісія з природоохорон. зак-ва розробляє законодавчі концепції та інструменти, надає консультаційну допомогу у сфері природоохорон. зак-ва та сталого природ. розвитку території; 4) Комісія з освіти та комунікації розробляє методики виховання всіх рівнів, спрямовані на усвідомлення важливості збереження біорізноманіття; 5) Комісія з екол., екон. та соц. політики проводить експертизу та розробляє рекомендації з оптимізації екон. та соц. факторів для охорони довкілля та сталого розвитку природ. екосистем зі збереженням біорізноманіття; 6) Комісія з менеджменту екосистем надає експертну підтримку з питань інтегрованого екосистемного підходу до управління природ. та модифікованими екосистемами.

Лит.: Юридична енциклопедія, т. 3 / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К., 1998. URL: http://leksika.com.ua/11711121/ure/mizhnarodniy_soyuz_ohoroni_

природи; Офіційний сайт Міжнародного союзу охорони природи. URL: <https://www.iucn.org>; Червоний список Міжнародного союзу охорони природи. URL: <http://www.iucnredlist.org>.

Є. П. Суетнов.